

Паталаха Валерій Федорович

Західні підходи до розуміння суспільної консолідації: концепції соціальної згуртованості

УДК 316.42:316.4

DOI [https://doi.org/10.24195/2414-](https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-6.8)

9616.2025-6.8

Стаття поширюється на умовах ліцензії
CC BY 4.0

Паталаха Валерій Федорович
кандидат філософських наук, докторант
Інституту держави і права імені
В. М. Корецького Національної академії
наук України
вул. Трьохсвятительська, 4, Київ,
Україна
ORCID: 0009-0000-7567-2985

У статті розглянуто дві універсалістські концепції соціальної згуртованості: Дж. Чана та Радар соціальної згуртованості німецьких дослідників. У першій під соціальною згуртованістю розуміється «стан справ, що стосується як вертикальних, так і горизонтальних взаємодій між членами суспільства, який характеризується набором установок і норм, що включає довіру, почуття приналежності та готовність брати участь і допомагати, а також їх поведінкові прояви. Друга розглядає соціальну згуртованість як якість соціальної співпраці та єдності в територіально визначеній спільноті. Її використання виявило, що найбільш соціально згуртованими країнами є країни Північної Європи, які лідирують майже за всіма показниками, традиційні імміграційні суспільства Північної Америки та Океанії, а також невеликі, заможні країни Західної Європи. Також було з'ясовано, що ступінь національної ідентичності не тотожний високому рівню соціальної згуртованості. Ці два універсалістські підходи підкреслюють необхідність створення вимірності та чітко визначеної концепції соціальної згуртованості, яка може слугувати орієнтиром для розробки державних програм та проведення наукових досліджень. Вони прагнуть надати чітке визначення соціальної згуртованості та визначити її найбільш необхідні компоненти, виміри або показники, але між ними є суттєва відмінність. Перший підхід може бути застосованим для аналізу різних суспільств та відкидає припущення, що соціальна згуртованість вимагає таких цінностей, як толерантність або повага до різноманітності, оскільки це може виключити суспільства, об'єднані іншими цінностями. Своєю чергою РСЗ враховує різноманіття сучасних поглядів та суперечностей. Він поєднує найважливіші аспекти щодо яких існує широка згода в науковій літературі. Пропоноване ним розуміння соціальної згуртованості є абстракцією або ідеалізацією, яка узагальнює популярні уявлення про те, що таке соціальна згуртованість, і відображає уявлення про те, якою вона повинна бути.

Контекстуальний підхід Е. Гріна та Я.Г.Янмаата прагне зрозуміти соціальну згуртованість як явище, що по-різному проявляється в різних соціальних і культурних контекстах. Такий підхід допомагає уникнути низки недоліків універсалістських підходів, зокрема змішування причин, складових і наслідків соціальної згуртованості, схильності до об'єднання різних позитивних рис, які в іншому випадку могли б бути не пов'язаними між собою. Їх підхід до соціальної згуртованості як до властивості, завдяки якій цілі суспільства та окремі особи в них пов'язані між собою через дію певних установок, моделей поведінки, правил та інститутів, що ґрунтуються на консенсусі, а не на чистому примусі, дає підстави виділити три режими соціальної згуртованості: ліберальний, соціальний ринок та соціал-демократичний.

Ключові слова: консолідація, соціальна згуртованість, демократія, ідентичність, солідарність, цінності, участь, довіра, толерантність, плюралізм.

Вступ. У вітчизняній політології проблематика консолідації суспільства почала розроблятися з перших років незалежності України, оскільки падіння соціалістичного режиму призвело до фрагментації соціальної тканини і аномія протягом десятиліття була однією з ключових характеристик українського суспільства. Оскільки у той же час закладалися основи демократичного режиму з перспективою створення консолідованої демократії, то це поняття почало застосовуватися і для позначення процесу солідаризації як всередині соціальних груп, так і між різними соціальними групами. Необхідність активізації суспільної консолідації особливо гостро була усвідомлена після Помаранчевої революції для подолання насамперед міжрегіональних суперечностей, які політизувалися напередодні президентських і парламентських виборів. Водночас західні суспільствознавці тривалий час розробляли концепції соціальної згуртованості, які недостатньо досліджувалися вітчизняними науковцями.

Мета і завдання. Метою статті є вивчення зарубіжних концепцій соціальної згуртованості, виділення їх переваг і недоліків.

Методи дослідження. Системний підхід застосовується для розгляду соціальної згуртованості як елементу ширшої системи: політичної стабільності, економічної інтеграції, культурної ідентичності. Для аналізу різних підходів до соціальної згуртованості у країнах Заходу використано порівняльно-аналітичний метод, а для класифікації західних моделей інтеграції суспільства застосовано метод типологізації. Порівняльно-аналітичний метод дав змогу виявити спільне і відмінне у різних концепціях соціальної згуртованості.

Результати. Найбільш цитовану універсалістську концепцію соціальної згуртованості була запропонована у 2006 році Дж. Чаном, Т. Хо-Понгом та Е. Чан. Під соціальною згуртованістю розуміється «стан справ, що стосується як вертикальних, так і горизонтальних взаємодій між членами суспільства, який характеризується набором установок

і норм, що включає довіру, почуття приналежності та готовність брати участь і допомагати, а також їх поведінкові прояви» [1, р. 290].

До переваг такого визначення його автори відносять те, що воно є мінімальним за обсягом, містить лише основні компоненти та не включає випадкові фактори, умови або цінності. Фактично вони ототожнюють згуртованість із довірою та готовністю допомагати, оскільки практично неможливо уявити ситуацію, в якій у згуртованому колективі його члени відмовляються довіряти, допомагати або співпрацювати один з одним. Також вони наполягають на тому, що соціальна згуртованість має просторовий вимір і базується на повторних взаємодіях у межах певного суспільства, яке своєю чергою повинно базуватися на суверенній державі як одиниці аналізу. Іншими словами, акцент на приналежності або спільній ідентичності має на меті відрізнити соціальну згуртованість від спонтанної короткострокової співпраці між незнайомими людьми, наприклад, у надзвичайних ситуаціях. Соціальна згуртованість розуміється як поєднання об'єктивних і суб'єктивних аспектів, оскільки вона має сенс лише в тому випадку, якщо ставлення проявляється в поведінці.

На їх думку соціальна згуртованість має суб'єктивний (внутрішні переконання членів) та об'єктивний виміри (поведінка членів щодо інших членів – горизонтальна взаємодія, так і щодо політичних та соціальних інституцій – вертикальна взаємодія) (див. Табл. 1).

Другим прикладом універсального підходу є Радар соціальної згуртованості (РСЗ), розроблений німецькими дослідниками [3; 4]. Він є багатоаспектним інструментом для вимірювання об'єктивних і суб'єктивних чинників, що поєднує різні виміри згуртованості. Соціальна згуртованість розуміється як якість соціальної співпраці та єдності в територіально визначеній спільноті. Згуртованому суспільству притаманні міцні соціальні відносини, позитивні емоційні зв'язки між його членами та спільнотою, а також виражена орієнтація на спільне благо [7, р. 13]. Таке розуміння дає можливість виділити три сфери, кожна з яких складається з трьох вимірів [7, р. 16]:

I) соціальні відносини: соціальні мережі (люди мають сильні та стійкі соціальні мережі), довіри до людей (високий рівень довіри іншим) та прийняття різноманітності (люди приймають індивідів з іншими цінностями та способом життя як рівних членів спільноти);

II) зв'язаність (підтримує згуртованість через позитивну ідентифікацію з країною, вищий рівень довіри до її органів та сприйняття соціальних умов як справедливих): ідентифікація (люди відчувають сильний зв'язок з державою та ідентифікують себе з нею); довіра до інституцій (високий рівень довіри до соціальних та політичних інституцій) та сприйняття справедливості (люди вірять, що суспільні блага розподіляються справедливо і що до них ставляться справедливо);

III) зосередження уваги на спільному блазі (сприяє згуртованості завдяки діям і ставленням, які допомагають слабким, відповідають правилам суспільства і дозволяють застосовувати спільний підхід до організації суспільства): солідарність і готовність допомагати (люди відчувають відповідальність за інших і готові їм допомагати), повага до соціальних правил (люди дотримуються основних правил суспільства) та громадянська участь (люди беруть участь у суспільному та політичному житті, вступають у публічні дискусії). Автори концепції свідомо відмовилися від включення до аналізу матеріального становища, соціальної нерівності та добробуту заради спрощення концепції, яка має відображати конкретну властивість суспільства, а не загальний стан забезпечення сприятливих умов для життя.

РСЗ є не лише концепцією, а й методологічним підходом до вимірювання цього феномена у 34 країнах ОЕСР протягом 1989-2012 років [7]. Згодом її використання поширили не лише на західні, а й на азійські суспільства [2; 9]. Аналіз 34 країн ОЕСР дав підстави зробити висновок, що найбільш соціально згуртованими країнами є країни Північної Європи, які лідирують майже за всіма показниками, традиційні імміграційні суспільства Північної Америки та Океанії, а також невеликі, заможні країни Західної Європи [7, р. 50].

Найвищий ступінь соціальної згуртованості був зафіксований в Данії, Норвегії, Фінляндії та Швеції [7, р. 26-27]. Наступними йдуть англійські неєвропейські країни, які посідають 5-8 місця (Нова Зеландія, Австралія, Канада, США). Нижчі позиції посіли відносно невеликі й розвинені країни Західної Європи (Швейцарія, Люксембург, Нідерланди, Ірландія, Австрія), а також Німеччина та Велика Британія. До середнього рівня належать дві великі країни ЄС: Франція та Іспанія. Четвертий рівень складається з країн східної Центральної Європи та Середземноморського регіону: найнижчий рівень

Таблиця 1

	Суб'єктивний вимір	Об'єктивний вимір
Горизонтальна взаємодія	Ставлення до інших членів	Поведінка щодо інших членів
Вертикальна взаємодія	Ставлення щодо політичних та соціальних інституцій	Поведінка щодо політичних та соціальних інституцій

згуртованості зафіксовано у Румунії, дещо кращі показники мають Греція, Болгарія, Латвія, Литва, Кіпр, Ізраїль та Словаччина. Серед постсоціалістичних країн найкраще згуртованими виявилися Естонія, Польща, Словенія, Чехія та Угорщина. Тобто рейтинг має чіткий географічний поділ: у лідерах Північна Європа; Північна Америка та Океанія; Західна Європа; а відстають Південна Європа та Східна Центральна Європа; Балтійський регіон; Південно-Східна Європа. Ця картина збігається з результатами інших глобальних компаративних досліджень, що вивчають якість життя чи суб'єктивні уявлення про добробут.

Дослідники виявили, що за 9 вимірами у кожній країні рівень окремих аспектів згуртованості може відрізнятися. Наприклад, Норвегія та Швеція входять до групи лідерів за майже всіма вимірами, але займають середні позиції за рівнем ідентифікації своїх громадян зі своєю країною. Аналогічно, Нідерланди, Німеччина та Велика Британія займають друге місце за багатьма вимірами, але рівень ідентифікації є низьким. Аналогічно Нідерланди, Німеччина та Велика Британія знаходяться у другій групі за багатьма показниками, але рівень ідентифікації є низьким, що виводить їх у третю групу. І навпаки, країни з відносно низьким загальним показником згуртованості можуть мати хороші результати в певних сферах: наприклад, Португалія та Румунія мають значно вищий показник прийняття різноманітності, ніж більшість інших країн, і в цьому відношенні вони випереджають багато західноєвропейських країн.

Автори звіту відзначають, що інформація про те, наскільки сильно громадяни ідентифікують себе зі своєю країною, не обов'язково свідчить про загальну силу соціальної згуртованості [6, р. 27]. Іншими словами, хоча більшість вимірів тісно корелюють між собою, ідентифікація та прийняття різноманітності є винятками, а особливо тісний зв'язок виявлено між соціальними мережами, довірою до інших людей та сприйняттям справедливості. Так на Кіпрі, в Болгарії та Греції люди сильно ідентифікують себе зі своєю країною; вони входять до верхньої групи за цим показником попри загалом низький рівень згуртованості. Однак загалом картина є досить узгодженою: соціальна згуртованість проявляється подібним чином у різних сферах. Тобто ідентифікація з власною країною відображає радше механічну солідарність за Е. Дюркгеймом, що характерна для традиційних спільнот і базується на однорідності: схожих релігійних віруваннях, цінностях та сильній колективній свідомості. Однак в умовах постіндустріальних суспільств вона втрачає свою актуальність у порівнянні з іншими 8 аспектами соціальної згуртованості, що стосуються органічної солідарності за Е. Дюркгеймом, яка наголошує на індивідуальній гідності, рівності можливостей та соціальній справедливості»

[4, р. 50]. При цьому для Е. Дюркгейма органічна солідарність не асоціювалася з рівністю та соціальною справедливістю, оскільки провідною ознакою органічної солідарності є функціональна незалежність, яка не виключає нерівності чи несправедливості

У звіті також підкреслюється надзвичайна стабільність: показники практично не змінювалися протягом четвертї століття – з 1989 по 2012 роки. Тобто соціальна згуртованість є відносно постійною характеристикою суспільства, її досить складно змінити. Незначне покращення зафіксовано у випадку Фінляндії, Нової Зеландії, Австралії, Німеччини, Естонії та Словаччини. Найбільше погіршення було зафіксовано щодо Канади, Великої Британії, Мальти, Литви, Болгарії, Греції. Найбільш сприятливими чинниками для соціальної згуртованості є процвітання, справедливий розподіл доходів та технологічний прогрес на шляху до створення суспільства знань. Водночас високий рівень релігійності має радше негативний вплив, але згуртованість не підривається глобалізацією, етнічним розмаїттям чи культурою конкуренції. Загалом «Згуртованість – це щастя», оскільки у згуртованих суспільствах люди частіше відчують суб'єктивне щастя, що виявляється в таких речах, як задоволеність життям [7, р. 51].

Отже, ці два універсалістські підходи підкреслюють необхідність створення вимірюваної та чітко визначеної концепції соціальної згуртованості, яка може слугувати орієнтиром для розробки державних програм та проведення наукових досліджень. Ці два підходи прагнуть надати чітке визначення соціальної згуртованості та визначити її найбільш необхідні компоненти, виміри або показники, але між ними є суттєва відмінність. Перший підхід може бути застосовним для аналізу різних суспільств та відкидає припущення, що соціальна згуртованість вимагає таких цінностей, як толерантність або повага до різноманітності, оскільки це може виключити суспільства, об'єднані іншими цінностями. Цілом можна уявити суспільство, в якому соціальна згуртованість не сприятиме толерантності або повазі до плюралізму. Зарубіжний досвід свідчить, що більш згуртованими є гомогенні спільноти, що зазвичай означає нетерпимість та виключення інодумців. Прихильники цього підходу також прагнуть до вузького розуміння соціальної справедливості. Своєю чергою РСЗ враховує різноманіття сучасних поглядів та суперечностей. Він поєднує найважливіші аспекти щодо яких існує широка згода в науковій літературі. Пропоноване ним розуміння соціальної згуртованості є абстракцією або ідеалізацією, яка узагальнює популярні уявлення про те, що таке соціальна згуртованість, і відображає уявлення про те, якою вона повинна бути.

Альтернативним розглянутим вище універсалістським підходам є контекстуальний підхід

Е. Гріна та Я.Г.Янмаата, які прагнуть зрозуміти соціальну згуртованість як явище, що по-різному проявляється в різних соціальних і культурних контекстах. Такий підхід допомагає уникнути низки недоліків універсалістських підходів, зокрема змішування причин, складових і наслідків соціальної згуртованості, схильності до об'єднання різних позитивних рис, які в іншому випадку могли б бути не пов'язаними між собою.

Вони відмовляються від використання соціальної згуртованості «як ознаки позитивного стану, до якого ми повинні прагнути» [6, р. 3]. Окрім загальних методологічних питань щодо взаємозв'язку між нормативними поняттями та об'єктивністю, вони особливо наголошують на тому, що такий підхід призводить або до ігнорування важливих аспектів згуртованості, які виключаються нормативним визначенням, або до припущення, що згуртованість є беззаперечним благом.

На їх думку соціальна згуртованість є властивістю, завдяки якій цілі суспільства та окремі особи в них пов'язані між собою через дію певних установок, моделей поведінки, правил та інститутів, що ґрунтуються на консенсусі, а не на чистому примусі [6, р. 18]. Тобто вони наголошують на тому, що суспільства, засновані на примусі, яке переважно здійснюється органами влади, не є згуртованими.

Такий підхід дозволив дослідникам розробити класифікацію режимів соціальної згуртованості. Під ними вони розуміють «відносно стійкі (але не незмінні) конфігурації соціальних ставлень та поведінки, що сприяють формуванню соціальних зв'язків у суспільстві, які підкріплюються конкретними інституційними механізмами» [6, р. 64], що є радше ідеальними конструкціями, які можуть і не втілюватися на практиці.

Вони виділяють три режими: ліберальний, соціальний ринок та соціал-демократичний.

1. Ліберальний режим, реалізований у Великій Британії та США, характеризується сильним акцентом на індивідуальних правах власності і вважають, що соціальна згуртованість виникає з громадянського суспільства та вільного ринку. Втручання в ринок зводиться до мінімуму, необхідного для стабілізації ринку та компенсації його найбільших недоліків. Ринки праці є гнучкими, а заробітна плата визначається переважно попитом і пропозицією, а не галузевими колективними угодами. Соціальна політика зазвичай не має універсального підходу і залежить від рівня доходів конкретного громадянина. Високий рівень нерівності є прийнятним і виправдовується сильним почуттям меритократії, а також зростанням заробітної плати та добробуту завдяки високому рівню зайнятості та швидких темпів економічного розвитку.

2. Режим соціального ринку характерний для Німеччини і Франції, де держава відіграє значну роль у забезпеченні умов для соціальної згуртова-

ності. Цей режим схильний до інституціоналізації джерел соціальної згуртованості [6, р. 75], а компанії несуть відповідальність перед своїми працівниками та суспільством через ширше поняття «зацікавлених сторін», а не просто «акціонерів». Це також передбачає існування широко поширених колективних угод, які сприяють солідарності між різними групами та сприяє вирівнюванню заробітних плат у різних секторах. Політика соціального забезпечення часто ґрунтується на складній мережі страхування, пов'язаного з зайнятістю, і відносно невеликим перерозподілом, поєднуючи солідарність серед зайнятих і відносно виключення безробітних.

3. Соціал-демократичні режими, що зустрічаються у країнах Північної Європи, характеризуються ідеологічною прихильністю до рівності та активним прагненням до її досягнення як цінності самої по собі. Вони мають багато спільних елементів солідарності з соціальним ринком, але відрізняються значно вищим рівнем рівності доходів та набагато активнішим втручанням держави у стимулювання зайнятості та перерозподілі багатства. Це підкріплюється глибоким переконанням у необхідності всебічної освіти на всіх етапах життєвого циклу. Такі суспільства також характеризуються високим рівнем довіри, що є однією з характерних рис соціал-демократичного режиму соціальної згуртованості» [6, р. 82].

Якщо РСЗ порівнює соціальну згуртованість на основі одного і того ж набору показників, що дозволяє порівнювати рівні соціальної згуртованості між цими режимами та класифікувати їх як більш або менш згуртовані, то підхід соціальних режимів дає змогу враховувати значущість певного чинника залежно від соціального контексту. Так довіра, що вимірюється за результатами соціопитувань, і рівність, що визначається на основі об'єктивного аналізу економічних даних, визначені як складові соціально-демократичних режимів, тоді як соціально-ринкові режими мають негативний зв'язок з довірою і не мають жодного зв'язку з рівністю, а ліберальні режими мають негативний зв'язок з рівністю і не мають жодного зв'язку з довірою [6, р. 94-96].

Цей метод аналізу поширюється на інші складові режими соціальної згуртованості, включаючи перевагу свободи над рівністю (або навпаки), злочинність (яка вважається невіддільною частиною ліберального режиму), гендерну рівність (вимірювану суб'єктивними ставленнями і розглядається як компонент ліберальних і соціал-демократичних режимів, відсутній у режимах соціального ринку) та етнічна толерантність (вважається складовою ліберального режиму, але є другорядною порівняно з двома іншими) [6, р. 94]. На їх думку виділені режими стоять перед низкою викликів, зумовлених «глобалізацією, індивідуалізацією, індивідуалізмом,

нерівністю, демографічними змінами та розривом між поколіннями» [6, р. 172].

Що стосується майбутнього режимів, то на основі аналізу тенденцій у показниках соціальної довіри, політичної довіри, толерантності та сприйняття конфлікту між групами, то «тенденції у різних аспектах соціальної згуртованості вказують на поєднання як конвергенції, так і дивергенції» [6, р. 172]. Також вони аналізують декілька загроз, характерних для конкретних режимів, таких як зниження віри в меритократію в ліберальних режимах, етнічне та культурне розмаїття в режимах соціального ринку та тривалий тиск на державу загального добробуту в соціал-демократичних режимах. Вони констатують зниження рівня довіри в усіх регіонах, крім тих, що належать до соціал-демократії. Хоча раніше довіра взагалі не вважалася необхідною рисою ліберальних режимів, однак зростання поляризованості у США демонструє, як недовіра негативно впливає на соціальну згуртованість громадян. У 2024 році рівень довіри громадян до уряду у США опустився до 28%, у Великій Британії до 34,5% [8]. Найвищий показник довіри у Швейцарії (82,5%), Фінляндії (70,5%) та Норвегії (58%).

Таким чином контекстуальний підхід намагається уникнути універсалістських пасток і запропонувати більш описовий, формалістичний і конкретний підхід до соціальної згуртованості. Замість того щоб припускати, що певний фактор сприяє соціальній згуртованості однаково в усіх суспільствах, його можна розуміти як такий, що взаємодіє по-різному в різних контекстах, утворюючи особливі комбінації, які проте сприяють соціальній стабільності. Таким чином, це протистоїть виокремленню соціальної згуртованості в єдину суть та нормативній надмірній детермінації, яка завищує цінність соціальної згуртованості, і водночас робить більш видимим її зв'язок з ідеологічними цінностями в конкретних контекстах.

Висновки. У статті розглянуто розглянули три підходи до концептуалізації соціальної згуртованості в контексті соціальних досліджень. Перші дві універсалістських підходи безпосередньо реагують на актуалізацію соціальної згуртованості як політичної концепції, намагаючись розробити вимірювану та операціоналізовану концепцію для розробки державної політики. Однак такі підходи посилюють деякі проблеми політичної літератури, представляючи суперечливі та історично специфічні уявлення про соціальне як про вимірювані

та об'єктивні властивості, а також перебільшують значення соціальної згуртованості, одночасно деполітизуючи та зрівнюючи складні форми соціальної участі, зводячи їх до засобів соціальної згуртованості. Своєю чергою контекстуальний підхід протистоїть прагненню звести соціальну згуртованість до єдиного поняття, яке можна легко порівнювати та відстежувати в різних соціальних контекстах. У порівнянні з вітчизняними підходами до суспільної консолідації, західні концепції соціальної згуртованості схильні ігнорувати важливість ідентифікації, зокрема національної, або ж дослідження, зокрема Радар соціальної згуртованості, демонструють його мінімальний вплив на інтегрованість суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Chan, J., To, H.-P., Chan, E. (2006). Reconsidering Social Cohesion: Developing a Definition and Analytical Framework for Empirical Research. *Social Indicators Research*, vol. 75, no. 2, pp. 273-302.
2. Delhey J., Boehnke, K., Dragolov, G., Ignácz, Z., Larsen, M., Lorenz, J., Koch, M. (2018). Social Cohesion and Its Correlates: A Comparison of Western and Asian Societies. *Comparative Sociology*, vol. 17, no. 3-4, pp. 426-455.
3. Dragolov G., Ignácz Z., Lorenz, J., Delhey, J., Boehnke, K. (2013). *The Social Cohesion Radar: Measuring Common Ground: An International Comparison of Social Cohesion*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
4. Dragolov G., Ignácz Z., Lorenz, J., Delhey, J., Boehnke, K., Unzicker, K. (2016). *Social Cohesion in the Western World: What Holds Societies Together: Insights from the Social Cohesion Radar*. Dordrecht: Springer.
5. Dragolov, G., Ignácz, Z., Lorenz, J., Delhey, J., Boehnke, K., Green, A., Janmaat, J. G. (2011). *Regimes of Social Cohesion: Societies and the Crisis of Globalisation*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
6. Green, A., Janmaat, J.G. (2011). *Regimes of Social Cohesion: Societies and the Crisis of Globalisation*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
7. Social Cohesion Radar Measuring Common Ground. An International Comparison of Social Cohesion (2013). URL: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/GP_Social_Cohesion_Radar.pdf
8. Trust in government [% of population aged 15+, 2024]. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/trust-in-government.html>
9. *What Holds Asian Societies Together? Insights from the Social Cohesion Radar* (2018). URL: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/What_holds_Asian_Societies_together_Methods_Report.pdf

Western approaches to understanding social consolidation: concepts of social cohesion

Patalakha Valerii Fedorovych

Candidate of Philosophy, Postdoctoral Student

V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine

Trokhsviatytska str., 4, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0009-0000-7567-2985

The article considers two universalist concepts of social cohesion: J. Chana and the Radar of social cohesion (RSC), developed by German researchers. The first concept understands social cohesion as a state of affairs concerning both vertical and horizontal interactions between members of society, characterized by a set of attitudes and norms, including trust, a sense of belonging, and a willingness to participate and help, as well as their behavioral manifestations. The second considers social cohesion as the quality of social cooperation and unity in a geographically defined community. Its application has revealed that the most socially cohesive countries are those of Northern Europe, which lead in almost all indicators, the traditional immigrant societies of North America and Oceania, and the small, wealthy countries of Western Europe. It was also found that the degree of national identity is not synonymous with a high level of social cohesion.

These two universalist approaches emphasize the need to create a measurable and clearly defined concept of social cohesion that can serve as a benchmark for the development of government programs and scientific research. They seek to provide a clear definition of social cohesion and identify its most essential components, measures, or indicators, but there is a significant difference between them. The first approach can be applied to the analysis of different societies and rejects the assumption that social cohesion requires values such as tolerance or respect for diversity, as this may exclude societies united by other values. In turn, the RSC takes into account the diversity of contemporary views and contradictions. It combines the most important aspects on which there is broad agreement in the scientific literature. Its proposed understanding of social cohesion is an abstraction or idealization that generalizes popular ideas about what social cohesion is and reflects ideas about what it should be.

The contextual approach of A Green and J.G. Janmaat seeks to understand social cohesion as a phenomenon that manifests itself differently in different social and cultural contexts. This approach helps to avoid a number of shortcomings of universalist approaches, in particular the mixing of causes, components, and consequences of social cohesion, and the tendency to combine various positive traits that might otherwise be unrelated. Their approach to social cohesion as a property through which the goals of societies and individuals within them are linked through the action of certain attitudes, behavior patterns, rules, and institutions based on consensus rather than pure coercion gives grounds for distinguishing three modes of social cohesion: liberal, social market, and social democratic.

Key words: consolidation, social cohesion, democracy, identity, solidarity, values, participation, trust, tolerance, pluralism.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025